

Alkotmányos identitás: pajzs, kard vagy párbeszéd? Széljegyzetek egy fogalom történetéhez

A nemzeti és az uniós jog kapcsolatrendszere és esetleges ütközése immár több mint fél évszázada képezi közjogi – és esetenként politikai – viták tárgyát. Ezekben a konfliktusokban az utóbbi évtizedekben egyre meghatározóbbá vált az alkotmányos identitás fogalma, amely egy kissé homályos kategória ugyan, viszont – vagy talán éppen ezért – kellően inkluzív ahhoz, hogy az egyes tagállamok (elsősorban a tagállami alkotmánybíróságok) erre hivatkozva egyfajta védvonalat építsenek ki a közösségi joggal szemben. Mindezt természetesen annyiban joggal teszik, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 4. cikk (2) bekezdése minden korábbinál világosabban utal a nemzeti identitás tiszteletben tartására.

A tanulmány az alkotmányos identitás szerepét három meghatározó alapító tagállam, Franciaország, Németország és Olaszország példáján vizsgálja, kitérve a joggyakorlatra – főként az alkotmánybíróságok (illetve Franciaországnál az alkotmánytanács) szerepére –, valamint az alkotmányos identitás fogalmának fejlődésére. A cikk három kiemelt terület vonatkozásában veti össze a vizsgált államok gyakorlatát, ezek a normahierarchia, a belső jog és a (közösségi) uniós jog viszonya, valamint az tagállami alkotmánybíróságok legújabb releváns döntéseinek bemutatása. A szerzők álláspontja szerint az alkotmányos identitás – a közismert metaforájával szemben – nem „kard és pajzs”, hanem inkább egyfajta a párbeszéd a nemzeti és az uniós jog között.

Megjegyzendő, hogy a téma vizsgálatának különös jelentőséget, egyúttal aktualitást ad a német Szövetségi Alkotmánybíróság 2020 májusában meghozott döntése, amely az Európai Központi Bank PSPP elnevezésű kötvényvásárlási programja kapcsán ismét az uniós jogi, valamint a napi politikai viták középpontjába helyezte az EU általi hatáskör-túllépés, valamint az alkotmányos identitás témakörét. A lezajló jogi és meginduló politikai diskurzus alapvető jelentőségű lehet az európai integráció jövőjét illetően – bizonyítva egyúttal, hogy a jövőben különösen érdekes lesz annak figyelemmel követése, hogy az alkotmányos identításra való hivatkozás milyen ügyekben szolgál majd eszközül a nemzeti szabályozás védelmére.